

Llei 8/2002, de 27 de maig, de modificació de la Llei 37/1991, del 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, i de regulació de l'atenció especial als adolescents amb conductes d'alt risc social

El President

de la Generalitat de Catalunya

Sia notori a tots els ciutadans que el Parlament de Catalunya ha aprovat i jo, en nom del Rei i d'acord amb el que estableix l'article 33.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, promulgo la següent

LLEI

Preàmbul

La protecció de persones menors d'edat és una de les primeres competències exclusives que la Generalitat de Catalunya va assumir i en l'exercici de la qual Catalunya ha estat una comunitat autònoma reconeguda com a pionera i especialment compromesa amb la infància i la joventut amb dificultats.

En el vessant legislatiu, es va aprovar la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors, i posteriorment la Llei 37/1991, del 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, que va derogar expressament el títol VI de la Llei 11/1985 i va regular la protecció separatament de la resta del contingut d'aquella Llei, que era la prevenció i el tractament de la delinqüència infantil i juvenil; la Llei 8/1995, del 27 de juliol, d'atenció i de protecció dels infants i adolescents i de modificació de la Llei 37/1991, que va incorporar a la dita Llei el capítol IV, el qual regula el règim sancionador en matèria de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, i la Llei 9/1998, del 15 de juliol, del Codi de família, que ha regulat l'adopció i algunes actuacions de l'Administració que entren en l'àmbit del dret civil, com són la declaració de desemparament i l'assumpció de la tutela de les persones menors d'edat desemparades.

En el temps transcorregut s'ha evidenciat una casuística que aconsella modificar aquesta legislació. D'una banda, l'entitat de protecció de persones menors ha d'atendre cada vegada més nois i noies adolescents i menys infants perquè hi ha menys abandonaments i més adopcions i perquè les persones adolescents, amb problemes familiars o sense, tot sovint són més conflictives i refractàries a l'aplicació de les mesures de protecció que necessiten per a atendre'ls i per a promoure el desenvolupament integral de llur personalitat.

Entre la població adolescent hi ha el problema creixent de les persones que han deixat la llar, algunes d'aquestes procedents d'altres països, de vegades indocumentades i que rebutgen sistemàticament les mesures de protecció establertes per la legislació vigent. Aquestes persones menors tenen també un risc elevat d'ésser víctimes de l'explotació exercida per

persones adultes o de caure en la delinqüència. Aquesta població adolescent requereix una actuació especialitzada, alhora que personalitzada, que desbloquegi la por, la desconfiança o la resistència freqüent envers les actuacions de protecció, tot sovint mitjançant una intervenció tècnica en l'entorn familiar i social en què es mou que faciliti la comunicació i la interrelació amb ella per a poder procedir posteriorment a la identificació, l'atenció inicial i la determinació de les mesures de protecció adequades a la seva problemàtica.

Amb aquesta Llei es pretén, d'una banda, actualitzar la regulació d'aquella part de la protecció que afecta la població adolescent que es troba en conflicte social, i, d'altra banda, regular l'increment de respostes protectores i de recursos que s'han d'articular, i alhora arbitrar els mecanismes perquè en els casos de gran mobilitat geogràfica i desarrelament també es gaudeixi dels recursos de l'administració sanitària i l'educativa, de l'atenció social primària, etc. La dificultat per a fer-ne un estudi psicosocial també pot venir del fet que tot sovint amaguen dades d'identificació pròpies i de familiars que puguin tenir, i també per les reiterades fugides dels centres d'internament.

En els casos, cada vegada més nombrosos, de nois i noies adolescents que rebutgen l'acolliment simple en família i l'internament en un centre i que només accepten, almenys en un principi, una mesura de caràcter assistencial establerta per l'article 5.1.cinquena de la Llei 37/1991, les respostes que ja s'han experimentat són la creació de serveis de primer acolliment i centres residencials d'estada limitada, que donen una resposta més adequada a l'atenció immediata que requereixen els perfils i les necessitats d'aquesta població, en col·laboració amb les entitats locals afectades i amb entitats sense ànim de lucre que treballen en aquests àmbits. Tot i això, l'experiència demostra que aquestes mesures de vegades són insuficients per a garantir la protecció adequada d'aquestes persones menors i és necessari que la llei prevegi la possibilitat de restringir o suprimir amb caràcter temporal les sortides d'aquestes persones menors dels centres d'internament en què es troben, a fi que l'entitat pública pugui portar a terme l'exercici de les seves funcions tutelars. En aquests supòsits, i a fi de facilitar la continuïtat de la intervenció tècnica, cal preveure l'existència de centres o unitats dotats de mesures de contenció que, tot mantenint el caràcter de centres oberts, afavoreixin l'efectivitat de l'acció de l'entitat protectora.

Aquesta norma completa la regulació de la Llei 37/1991 amb una tipologia de centre d'urgència, necessària i específica, tant per a la població adolescent amb conductes d'alt risc social com per a les situacions de desemparament de persones menors que es produeixen les nits i els caps de setmana, que poden ésser transitòries i que, en tot cas, són urgents.

En aquesta modificació es regula de nou la prevenció de la delinqüència i, en conseqüència, es deroga el títol V de la Llei 11/1985.

Finalment, també es vol regular l'estatut de les persones menors internades en centres de protecció, llurs drets i deures, l'incompliment dels deures i les mesures educatives correctores.

La necessitat d'aquesta norma, que s'ha posat més de manifest recentment, fa que no s'esperi a una propera iniciativa legislativa de revisió integral de la Llei 37/1991, que és en estudi i que també va influir en la no-inclusió en el Codi de família de la part de protecció de la dita Llei.

Aquesta norma consisteix en l'addició de dos nous apartats a l'article 2, d'un article 5 bis, d'un incís a l'article 12.3 i de dos capítols a la Llei 37/1991. El primer apartat afegit disposa la creació d'unitats d'actuació urgent; la segona addició recull noves mesures específiques respecte a la població adolescent indocumentada que rebutja les mesures de protecció de la Llei 37/1991, i també la creació dels centres en els quals s'han de dur a terme; la tercera addició regula la possibilitat de fer adequacions constructives en els centres que acullin nois i noies adolescents amb la finalitat d'afavorir l'eficàcia i l'execució plena dels programes educatius; el capítol que s'hi inclou com a V regula l'atenció especial a la població adolescent amb conductes d'alt risc social, i el capítol VI regula l'estatut de les persones menors d'edat acollides en centres. La Llei també modifica els articles 3 i 6 de la Llei 37/1991, per a substituir la referència a la "pàtria potestat" per la "potestat del pare i de la mare", de conformitat amb la terminologia utilitzada pel Codi de família. La part final de la Llei consta d'una disposició addicional que determina que s'han de regular per decret, en un termini de sis mesos, les característiques, les funcions i l'estructura dels centres o unitats d'estada limitada, d'una disposició derogatòria del títol que correspon a la Llei 11/1985, i de dues disposicions finals: la primera, d'habilitació del Govern per al desplegament d'aquesta Llei, i la segona, sobre la seva entrada en vigor.

Article 1

S'afegeix en els apartats 4 bis i 5 bis a l'article 2 de la Llei 37/1991, del 30 de desembre, de protecció de menors desemparats i de l'adopció, amb el text següent:

"4 bis. Tots els centres d'acolliment han de preveure, en el projecte educatiu del centre i en el projecte educatiu individualitzat, el conjunt d'actuacions socioeducatives encaminades a la preparació per a un treball, amb la finalitat que els adolescents assoleixin més recursos, més autonomia personal i més habilitats socials.

"5 bis. Es poden crear centres o unitats d'estada limitada en els centres d'acolliment per a atendre separadament, amb funció d'acollida inicial en el primer període d'adaptació al sistema, els menors que es troben en les circumstàncies establertes per l'apartat 2 i els adolescents amb conductes d'alt risc social."

Article 2

Es modifica l'article 3 de la Llei 37/1991, que resta redactat amb el text següent:

"1. La resolució de desemparament per les causes determinades en l'article 2 comporta l'assumpció automàtica per l'organisme competent de les funcions tutelars sobre el menor, mentre no es procedeixi a la constitució de la tutela per les regles ordinàries o el menor no sigui adoptat, no sigui reintegrat a qui en tingui la potestat del pare i de la mare o la tutela, no s'emancipi o no arribi a la majoria d'edat.

"2. Aquesta assumpció de les funcions tutelars implica la suspensió de la potestat del pare i de la mare o de la tutela ordinària durant el temps d'aplicació de la mesura."

Article 3

S'afegeix un article 5 bis a la Llei 37/1991, amb el text següent:

"Article 5 bis

"1. Respecte de totes les persones menors indocumentades, l'organisme de protecció de menors ha de comunicar aquesta situació de manera immediata a l'autoritat competent, com també la de la manca d'identificació de la família i, si escau, el reagrupament familiar, atenent l'interès del noi o noia menor.

"2. A fi que l'actuació de l'organisme competent en matèria de protecció de menors arribi a totes les persones menors que la necessiten, malgrat que la rebutgin, es poden adoptar les mesures específiques següents:

"a) L'assistència diürna a menors sense llar, perquè abandonin la permanència al carrer. Aquests programes d'intervenció socioeducativa, com també els tallers preparatoris per a un treball, s'han de dur a terme en els centres de dia amb la finalitat que els menors assoleixin més recursos, més autonomia personal i més habilitats socials.

"b) L'allotjament nocturn de curta durada per a satisfer les necessitats assistencials dels menors. La seva durada no pot superar els trenta dies, tot i que pot ésser prorrogada mentre es mantingui la situació que va determinar l'adopció de la mesura.

"c) L'ingrés, per necessitats reeducatives, en centres o unitats amb restricció o supressió de sortides per un temps limitat, de manera que es puguin desenvolupar programes individuals. En aquests casos els menors poden formular una reclamació en forma de queixa al director del centre. Aquesta mesura únicament es pot adoptar quan la persona menor rebutgi les mesures establertes als apartats a i b o qualsevol altra mesura de protecció adequada a les seves necessitats. L'adopció d'aquesta mesura, que s'ha de fer constar en l'informe de seguiment de l'acció educativa dels menors afectats, s'ha de notificar a la Fiscalia abans de les vint-i-quatre hores següents a l'ingrés, s'ha de revisar setmanalment i la seva durada no pot superar els trenta dies, tot i que pot ésser novament adoptada si les altres mesures són rebutjades de nou i de forma reiterada.

"3. Per a l'aplicació de les mesures que estableix l'apartat 2, s'han de crear:

"a) Centres socioeducatius diürns.

"b) Centres d'allotjament nocturn de curta durada.

"c) Centres o unitats dotats amb mesures estructurals de protecció."

Article 4

Es modifica l'article 6.2 de la Llei 37/1991, que resta redactat amb el text següent:

"2. Si és el cas, l'organisme competent pot demanar, també, la privació de la potestat del pare i de la mare o la remoció de la tutela, a part d'exercir les accions penals corresponents."

Article 5

S'afegeix a l'apartat 3 de l'article 12 de la Llei 37/1991 l'incís següent:

"Tanmateix, sense alterar el règim obert dels centres, els que acullin adolescents poden incorporar, en llur configuració arquitectònica, elements constructius de seguretat, amb l'objecte d'afavorir l'eficàcia dels programes educatius."

Article 6

S'afegeix un nou capítol V a la Llei 37/1991, amb el contingut següent:

"Capítol V

"Atenció especial a la població adolescent amb conductes d'alt risc social

"Secció primera

"Disposicions generals

"Article 43

"Als efectes d'aquesta Llei, es consideren adolescents amb conductes d'alt risc social els menors adolescents la conducta dels quals altera de manera greu les pautes de convivència i comportament social generalment acceptades de manera que provoquen un risc evident de causar-se danys ells mateixos o de perjudicar terceres persones.

"Article 44

"L'atenció social de la població adolescent amb conductes d'alt risc social s'ha d'adequar, en tot cas, als principis d'actuació següents:

"a) És prioritària l'acció preventiva, que ha d'incidir en els factors de risc que originen la marginació i la delinqüència, i el foment de les activitats que afavoreixen els processos d'integració social de la persona menor. En aquest sentit, amb l'objecte de garantir-ne l'eficàcia, s'han d'habilitar els recursos econòmics necessaris.

"b) En exercici de la seva funció de prevenció de la marginació, de les conductes d'alt risc social i la delinqüència, les administracions resten compromeses a finançar amb les dotacions adequades el treball dels educadors de carrer, equips bàsics de serveis socials i equips d'atenció a la infància i a l'adolescència, i també tots aquells serveis o prestacions que donin suport a l'atenció de l'adolescent en el propi entorn.

"c) Tota intervenció que afecti adolescents amb conductes d'alt risc social ha d'ésser respectuosa amb els drets que l'ordenament jurídic els reconeix, amb prevalença de l'interès superior del menor sobre qualsevol altre de concurrent.

"Secció segona

"Programes d'educació i prevenció

"Article 45

"1. Les administracions públiques han de promoure les atencions preventives i educatives necessàries per als adolescents amb conductes d'alt risc social a fi de responsabilitzar-los de llurs actes. Especialment, la xarxa bàsica de serveis socials d'atenció primària ha de promoure programes educatius i preventius destinats a fomentar la capacitat crítica, d'autocontrol i el sentit de la pròpia responsabilitat dels adolescents amb conductes d'alt risc social.

"2. Són mesures preventives i educatives:

"a) L'atenció en determinats centres oberts, tallers i altres serveis comunitaris.

"b) L'atenció en el seu propi entorn.

"c) L'ajuda professional que tendeix a proporcionar als menors els mitjans pedagògics que els facilitin la inserció en el món del treball.

"d) El seguiment de les persones menors desinternades dels centres amb l'oferta del suport sociopedagògic necessari.

"e) L'atenció psicoterapèutica.

"f) Les altres mesures d'índole educativa o terapèutica que es considerin pertinents.

"3. La derivació a un centre d'acolliment o residencial ha d'ésser sempre l'últim recurs a emprar i només es pot acordar quan no és possible d'utilitzar cap altre programa.

"Article 46

"Els adolescents amb conductes d'alt risc social subjectes a l'atenció socioeducativa establerta per aquest capítol poden rebre atenció simultània en diversos programes i tractaments preventius.

"Article 47

"L'atenció preventiva i educativa que estableix l'article 45 s'ha de dur a terme sempre amb el consentiment del representant legal de l'adolescent, un cop consultat i escoltat aquest. Si manca el representant o si aquest s'oposa de manera infundada a l'adopció de les mesures, s'ha de demanar l'autorització judicial, un cop escoltat el Ministeri Fiscal."

Article 7

S'addiciona un nou capítol VI a la Llei 37/1991, amb el contingut següent:

"Capítol VI

"Estatut de la població menor acollida en centres d'atenció a persones menors

"Secció primera

"Drets i deures

"Article 48

"1. Les persones menors, mentre són acollides en centres, tenen, respecte de les persones que els guarden, els mateixos drets i deures que corresponen a la relació amb el tutor o tutora establerta en l'article 214 del Codi de família. Especialment, tenen els drets següents:

"a) Ésser ateses sense discriminació per qualsevol raó, condició o circumstància personal o social.

"b) Rebre un tracte digne tant del personal del centre com de les altres persones residents.

"c) Tenir cobertes les necessitats fonamentals de la vida quotidiana que els permetin el desenvolupament personal i social adequat.

"d) Ésser respectades en llur intimitat personal i en llurs pertinences individuals en el context educatiu que regeix el centre.

"e) Ésser informades pels responsables del centre de llur situació legal i participar en l'elaboració de llur projecte individual.

"f) Ésser escoltades en les decisions de transcendència, si han complert els dotze anys, o si tenen judici suficient si no els han complert.

"g) Relacionar-se amb la família i gaudir del règim de visites establert legalment o per decisió judicial.

"h) Participar de manera activa en l'elaboració de la programació d'activitats internes o externes del centre i en llur desenvolupament.

"i) Ésser documentades per l'Administració que en té la responsabilitat si escau que són indocumentades.

"2. A l'efecte del que estableix la lletra f de l'apartat 1, els menors que han complert els dotze anys i els que tenen judici suficient han d'ésser escoltats preceptivament quan la decisió impliqui un canvi de les mesures adoptades.

"Article 49

"Durant llur estada als centres d'acolliment o residencials, les persones menors han de:

"a) Complir les normes de funcionament i convivència dels centres.

"b) Respectar la dignitat i les funcions del personal del centre i de les altres persones residents.

"c) Desenvolupar amb dedicació i aprofitament les activitats educatives, laborals i de formació, organitzades, dirigides i coordinades pel mateix centre d'acolliment o residencial, que formin part de llur projecte educatiu.

"Secció segona

"Incompliment dels deures i mesures educatives correctores

"Article 50

"1. Tenen la consideració d'incompliments de deures les conductes de les persones menors següents:

"a) Incomplir les normes de funcionament i de convivència del centre.

"b) Promoure o participar activament en actes o conductes que comportin una alteració de l'ordre, la seguretat o la convivència dins el centre o la insubordinació respecte del personal del centre.

"c) Agredir físicament o verbalment les persones.

"d) Alterar de forma manifesta la vida quotidiana del centre.

"e) Abandonar el centre sense autorització o intentar-ho de manera reiterada.

"f) Causar danys en les dependències, els materials i els efectes del centre o les pertinences d'altres persones.

"g) Introduir, posseir o consumir en el centre drogues tòxiques, incloent-hi substàncies psicotròpiques o estupefaents.

"h) Introduir o posseir en el centre armes o instruments especialment perillosos.

"i) Sostreure materials o efectes del centre o pertinences d'altres persones.

"2. Els incompliments de deures poden ésser qualificats de lleus, greus o molt greus en funció del grau de pertorbació o del perjudici causat.

"3. Una vegada qualificats els incompliments, s'ha d'aplicar alguna de les mesures educatives correctores establertes a l'article 51, el contingut i funció de les quals ha d'ésser fonamentalment educatiu.

"4. Si l'incompliment de deures fos susceptible de constituir una infracció penal, se n'ha de donar compte immediatament al Ministeri Fiscal de conformitat amb la legislació sobre responsabilitat penal del menor.

"Article 51

"1. Les mesures educatives correctores que cal aplicar per raó dels incompliments de deures de les persones menors d'edat no poden implicar mai, directament o indirectament, càstigs corporals, privació de l'alimentació, privació del dret de visita de la família, privació del dret a l'educació obligatòria i d'assistència al centre escolar, ni atemptar contra la dignitat del noi o la noia menor.

"2. Són mesures educatives correctores les següents:

"a) Amonestació.

"b) Privació d'activitats quotidianes d'oci, esportives o de caràcter lúdic, ja siguin diàries, de cap de setmana o especials.

"c) Realització d'activitats d'interès per a la col·lectivitat en el mateix centre per un temps màxim d'un mes.

"d) Separació del grup amb privació o limitació d'incentius per un temps màxim de tres dies. Aquesta mesura només pot aplicar-se en cas d'incompliment de deures de caràcter greu.

"3. Per a l'aplicació de les mesures educatives correctores, es tindran en compte els criteris següents:

"a) L'edat i les característiques del noi o la noia menor.

"b) El projecte educatiu individual.

"c) El grau d'intencionalitat o negligència.

"d) La reiteració de la conducta.

"e) La pertorbació del funcionament del centre.

"f) Els perjudicis causats a les altres persones residents, al personal o als béns o instal·lacions del centre.

"4. La petició d'excuses a la persona ofesa, la restitució dels béns o la reparació dels danys poden donar lloc a la suspensió de les mesures educatives correctores sempre que no es reiteri la conducta que es vol corregir.

"Article 52

"1. L'actuació educativa com a resposta als incompliments de deures ha de garantir sempre el dret a ésser informat i escoltat en relació amb el fet.

"2. La potestat d'imposar mesures educatives correctores s'exerceix en aplicació de la funció correctora que correspon al tutor o tutora d'acord amb la legislació civil, sense necessitat de tramitar expedient per a les faltes lleus. Per a les faltes greus o molt greus no es poden imposar sancions si no és en virtut d'expedient disciplinari, amb el corresponent nomenament d'un instructor o instructora. En tots els casos s'ha de donar audiència al presumpte infractor o infractora.

"3. Les mesures correctores que s'imposin a les persones menors residents s'han de comunicar, abans de vint-i-quatre hores des que s'adoptin, al Ministeri Fiscal. Així mateix, s'han de comunicar, perquè en quedi constància al seu expedient personal, a l'òrgan competent de l'Administració que tingui assignades les funcions sobre atenció als menors."

Disposició addicional

El Govern, en el termini màxim de sis mesos, ha de regular per decret les característiques, les funcions i l'estructura que han de tenir els centres o unitats d'estada limitada que es trobin dins els centres d'acolliment, establerts per l'apartat 5 bis de l'article 2 de la Llei 37/1991, afegit per l'article 1 d'aquesta Llei.

Disposició derogatòria

Es deroga el títol V de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.

Disposicions finals

Primera

S'habilita el Govern i el conseller o consellera de Justícia per a dictar les disposicions reglamentàries de desplegament d'aquesta Llei.

Segona

Aquesta Llei entra en vigor als vint dies d'haver estat publicada en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya.

Per tant, ordeno que tots els ciutadans als quals sigui d'aplicació aquesta Llei cooperin al seu compliment i que els tribunals i les autoritats als quals pertoquei la facin complir.

Palau de la Generalitat, 27 de maig de 2002

Jordi Pujol

President de la Generalitat de Catalunya

Josep-Delfí Guàrdia i Canela

Conseller de Justícia